

позову і відмову прийнято судом; 4) якщо сторони досягли примирення; 5) фізична смерть або оголошення в установленому порядку померлою фізичної особи, яка звернулася з позовною заявою або до якої пред'явлено адміністративний позов, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва. Ця передумова передбачає два взаємопов'язані моменти: а) фізична смерть або оголошення в установленому порядку померлою особи, яка звернулася з позовом. При цьому факт смерті повинен бути підтверджений свідоцтвом про смерть, а факт оголошення померлою – рішенням суду про оголошення особи померлою, що набрало законної сили; б) спірні правовідносини не допускають правонаступництва. Процесуальне правонаступництво – це заміна сторін чи третіх осіб (правопередників) іншою особою (правонаступником) у разі вибуття з процесу суб'єкта спірних чи встановлених судом правовідносин. У разі процесуального наступництва може бути перехід процесуальних прав та обов'язків під час адміністративного процесу від однієї особи, яка була стороною в конкретній адміністративній справі до іншої, яка не брала участі у справі. При цьому процесуальне правонаступництво є можливим за таких випадків: а) вибуття сторони або третьої особи у відносинах, щодо яких виник спір; б) заміна сторони чи третьої особи у відносинах, щодо яких виник спір.

Відсутність передумов права на звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом означало відсутність самого суб'єктивного права на позов, що тягне за собою два юридичних наслідки: а) відмова у відкритті провадження в адміністративній справі, якщо відсутність права на позов встановлена на стадії порушення справи, без права на повторне звернення цього ж позову. Ця категорія передумов передбачена ст. 109 КАС України; б) закриття провадження у справі, якщо відсутність права на позов встановлена на стадії судового розгляду, без права на повторне звернення цього ж позову. Перелік зазначених передумов права на звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом передбачений ст. 157 КАС України.

Самсін І.Л.

*голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України,
суддя Верховного суду України, заслужений юрист України,
кандидат юридичних наук*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ПОДАТКОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЗА ПОДАТКОВИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Однією із причин регулювання податкових відносин імперативним методом, так само як і багатоаспектної реалізації державного примусу в цих відносинах є їх владно-майновий характер. З одного боку, ці відносини безпосередньо пов'язані з реалізацією фізичними і юридичними особа-

ми, іншими суб'єктами своїх майнових прав. З іншого – вони спрямовані на відчуження частини власності цих суб'єктів, а тому вочевидь потребують чіткої регламентації з боку держави.

Варто погодитися у зв'язку з зазначеним із думкою М. В. Карасьової, яка зазначає, що через економічну та правову природу податку як безвідплатного відчуження майна на користь публічної влади податкові правовідносини є об'єктивно суперечливими, оскільки інтерес до збільшення та самостійного розпорядження власністю суперечить необхідності її відчуження на «спільні потреби» (Карасева М. В. Финансовое право – политически «напряженная» отрасль права // Государство и право, 2001, № 8. С. 62–63.). Справедливим є й те, що цей конфлікт виражається в відсутності збігу індивідуальної волі зобов'язаної особи-платника податків із вираженою в праві загальною державною волею, а тому платник податків завжди буде прагнути уникнути сплати податку, навіть за допомогою незаконних способів. Таким чином, проблема забезпечення виконання правових норм у податковому праві через специфіку предмета регулювання набуває особливого значення (Стрельников В. В. Правовой режим пени в налоговом праве: Учебное пособие / Под ред. С. Г. Пепеляева. М., 2004. С. 20.).

На цю проблему звертав увагу ще П. М. Годме. Серед засобів боротьби з ухиленням від сплати податку вчений пропонує виділити декілька напрямів. Перший з них передбачає усунення причин, що породжують ухилення від сплати податку – розвиток громадянських почуттів, вплив громадської думки, неприпустимість використання податків у політичних цілях, так само як і встановлення надмірного податкового тягаря. Він розрізняє два способи боротьби з правопорушеннями: попередження (в першу чергу вдосконалення податкового контролю) та покарання (податкові санкції). Отже, в податковому праві існує об'єктивна необхідність узгодження волі держави (суспільства) та платника податків шляхом, зокрема, встановлення та застосування заходів забезпечення виконання податкового зобов'язання (Годме П. М. Финансовое право. М.: Прогресс, 1978. С. 397–423; Стрельников В. В. Правовой режим пени в налоговом праве: Учебное пособие / Под ред. С. Г. Пепеляева. М., 2004. С. 21).

В сучасній науці підходи до розуміння забезпечення виконання зобов'язання, у тому числі й податкового, є досить різноманітними. Питання правової природи податкового зобов'язання вже досить детально проаналізоване. Отже, для вироблення чіткого уявлення про предмет дослідження, тобто засоби забезпечення виконання податкового зобов'язання, вважаємо за необхідне звернутися до загального розуміння поняття забезпечення.

Академічний тлумачний словник української мови визначає дієслова «забезпечувати», «забезпечити» як «постачаючи щось у достатній кількості, задовольняти кого-, що-небудь у якихось потребах» або «створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось» (Словник

української мови в 11 т. Том 3. – Київ: «Наукова думка», 1972. С. 18.) . Подібне визначення російського аналогу цього дієслова дає словник російської мови С. І. Ожегова: «зробити цілком можливим, дієвим, реально здійсненим; відгородити, зберегти» (Ожегов С. І. Словарь русского языка. – М.: Советская энциклопедия, 1972. С. 338.).

В літературі з податкового права також сформувалися різні підходи до визначення забезпечення виконання податкового зобов'язання. І. І. Кучеров, наприклад, зазначає, що способами забезпечення виконання податкового обов'язку є правові заходи, які стимулюють добровільну сплату платником податку (збору) (Кучеров И. И. Налоговое право России: Курс лекций. М.: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфоР», 2001. С. 154.). На нашу думку, таке формулювання не повністю розкриває сутність забезпечення виконання податкового зобов'язання (або якогось конкретного податкового обов'язку – з метою аналізу цього визначення термінологічні особливості значення не мають). Наведене визначення скоріше стосується «загальних заходів», спрямованих на усунення причин, які сприяють ухиленню від оподаткування – установлення адекватного рівня податкового навантаження або, скажімо, виховання в платниках почуття обов'язку, на використанні яких наголошує П. М. Годме (Годме П. М. Финансовое право. М.: Прогресс, 1978. С. 397–423.).

Безумовно, наявність засобів забезпечення виконання податкового зобов'язання, передбачених чинним податковим законодавством, є достатньо серйозним стимулом для платників у виборі між добровільним виконанням податкового зобов'язання та ухиленням від оподаткування. Аналогію тут можна провести з загальною превентивною функцією кримінального покарання. Сама наявність такого покарання й невідворотність його застосування у випадку вчинення злочину, а не безпосереднє його застосування, вже значним чином впливає на вибір особи щодо вчинення або невчинення злочину. Так само й сама лише загроза застосування засобів забезпечення виконання податкового зобов'язання впливає на вибір платника податків.

Монаснко А. О.

*Класичний приватний університет, проректор з наукової роботи,
доцент, доктор юридичних наук, заслужений юрист України*

АНАЛІЗ ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЗАХОДІВ ВПЛИВУ ЗА ВЧИНЕНІ ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Розглядаючи бюджетну відповідальність, слід зазначити, що у чинному Бюджетному кодексі України не визначається її поняття. Виникає питання, чи є бюджетна відповідальність видом фінансово-правової чи ні. У загальному вигляді фінансово-правову відповідальність можна визна-